

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра загальної та практичної психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор університету

Олександр САМОЙЛЕНКО

2024 р.

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Освітньо-професійна програма: Психологія. Практична психологія

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 Психологія

Форма навчання: денна, заочна

Укладачі програми:

проф. Папуча М.В.,
доц. Литовченко Н.Ф.,
доц. Кресан О.Д.,
доц. Кошова І.В.,
доц. Ковтун А.Ю.,
доц. Михайлова О.І.,
доц. Тимошенко А.О.,
ст. викл. Здоровець Т.Г.

Схвалено кафедрою загальної та практичної психології факультету педагогіки,
психології, соціальної роботи та мистецтв

Протокол № 8 від 01 січня 2024 року

Затверджено Вченою радою факультету педагогіки, психології, соціальної
роботи та мистецтв

Протокол № 6 від 23 січня 2024 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Атестаційний екзамен з психології являє собою підсумкову звітно-оцінювальну процедуру, метою якої є встановлення рівня фахової готовності випускника спеціальності 053Психологія до професійної діяльності.

Вихідною концептуальною ідеєю екзамену є ретельний аналіз можливостей майбутнього спеціаліста ефективно виконувати всі головні види діяльності, що існують в галузі психології (психологічне діагностування, консультативна діяльність, психокорекція, освітня психологічна діяльність, психологічна реабілітація).

Істотними складовими, що визначають успішність перерахованих видів професійної діяльності, є загальнотеоретична підготовка в галузі психологічної науки, знання основних напрямків сучасної консультативної психології, здатність до рефлексії наукового знання і проектування його в площину реальних психологічних проблем особистості та наявності системи первинних навичок аналізу запиту клієнта.

*Зазначене уявлення визначає **комплексний і наскрізний** характер атестаційного екзамену з психології. Передбачається, що підготовка до нього дозволить випускнику рефлексивно, під кутом професійної реалізації, досягнути зміст всіх основних навчальних курсів з психологічних дисциплін, які вивчались протягом чотирьох років підготовки.*

Виокремлюють три змістовні складові, що в своїй єдності визначатимуть ступінь успішності екзаменаційної відповіді:

- теоретична;*
- рефлексивно-прикладна;*
- практично-аналітична.*

***Теоретична складова** передбачає знання і розуміння випускниками основних закономірностей функціонування і розвитку психіки людини, особливостей становлення особистості в онтогенезі та окремих аспектів індивідуальних варіантів і стильових особливостей розвитку: ґрунтовних*

соціально-психологічних механізмів і закономірностей існування особистості в соціумі, фундаментальних сучасних підходів до діагностичної і консультативно-корекційної роботи в галузі практичної психології.

***Рефлексивно-прикладна складова** передбачає виявлення студентом здатності до аналізу науково-психологічних закономірностей і їхньої реалізації в межах конкретної ситуації практично-психологічної діяльності. В межах даного напрямку виявляється можливість майбутнього фахівця використовувати загальні психологічні положення відносно вікових, гендерних, індивідуальних особливостей людини: організовувати психодіагностичні процедури в межах наявної проблеми: орієнтуватися в аспектах реабілітації граничних станів особистості тощо.*

***Практично-аналітична** складова спрямована на виявлення здатності студента реалізовувати набуті протягом навчання знання і вміння для аналізу, інтерпретації і планування консультативно-корекційної діяльності в конкретному реальному життєвому випадку.*

*Указані складові реалізуються в структурі **екзаменаційної відповіді**, яка складається з:*

- 1. Теоретичного питання.*
- 2. Прикладного питання.*
- 3. Аналіз і інтерпретація конкретної ситуації.*

Підготовка до проходження атестаційного екзамену передбачає розвиток та оцінку таких компетентностей:

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

- ЗК5.** Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК6.** Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК7.** Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК8.** Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК9.** Здатність працювати в команді.
- ЗК10.** Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК11.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності (ФК):

- СК1.** Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
- СК2.** Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- СК3.** Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- СК4.** Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
- СК5.** Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.
- СК6.** Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.
- СК7.** Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК8. Здатність організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмні результати навчання:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПР18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізі

Указані складові реалізуються в структурі екзаменаційної відповіді, яка складається з двох теоретичних питань та аналізу і інтерпретації конкретної ситуації.

Критерії оцінювання екзаменаційної відповіді встановлюються у відповідності до існуючих нормативних документів Міністерства освіти та науки України.

ВИПУСКНИК ПОВИНЕН ЗНАТИ

- методологічні принципи і теоретичні концепції сучасної психології;
- основні закономірності існування і розвитку психіки людини;
- особливості пізнавальної діяльності особистості, напрями та специфіку психологічної діяльності в цих сферах;
- індивідуально-типологічні і стильові параметри діяльності людини і систему відповідних практично-психологічних заходів;
- закономірності структури і становлення особистості в онтогенезі, найбільш важливі теоретичні уявлення світової психології щодо психології особистості;
- закономірності вікового розвитку особистості і особливості психологічної діяльності з людьми різних вікових груп;
- соціально-психологічні закономірності розвитку і існування особистості в групі та в спільнотах і основні підходи до практично-психологічної діяльності в комунікативній та інтерактивній сферах;
- особливості індивідуальних варіантів розвитку особистості та принципи організації відповідної практично психологічної діяльності;
- основні положення і принципи консультативно-корекційної роботи, сучасні напрями психологічного консультування, основні засоби консультативної роботи;
- основи медико-психологічних знань, закономірності психосоматичних проявів та клінічних випадків;
- закономірності виникнення, протікання та корекції екстремальних (травматичних) переживань особистості;
- методи дослідження в психології;
- основні принципи і напрями психодіагностики;
- закономірності і засоби встановлення та використання психологічного діагнозу.

ВИПУСКНИК ПОВИНЕН ВМІТИ

- аналізувати теоретичні положення наукової психології і рефлексивно застосовувати їх в практичній діяльності;
- виокремлювати дослідницьку проблему і планувати психологічне дослідження;
- проводити психодіагностичні обстеження, встановлювати психологічний діагноз;
- інтерпретувати дані психодіагностики, робити висновки;
- аналізувати і інтерпретувати окремий випадок за запитом;
- планувати і здійснювати систему консультативно-корекційних процедур, адекватних життєвій проблемі особистості;
- застосовувати різні способи психотерапевтичної взаємодії з клієнтом;
- планувати і здійснювати систему реабілітаційних заходів;
- гнучко реагувати на індивідуальні випадки, рефлексивно ставитись до проблем клієнта;
- відновлювати свої фахові знання, мати тенденції до професійно-особистісного зростання;
- реалізувати професійно-етичні вимоги і положення у відповідності до існуючих нормативів.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Психологія в сучасному науковому вимірі. Психіка і її функції. Основні види психічних явищ, їх особливості та психологічні факти. Рефлексія та інтерпретація психологічних фактів. Культурно-історичне уявлення про психіку. Психологічна і психофізіологічна природа активності людини. Особистість як особливий вимір психології людини. Психологічні характеристики особистості. Ролі. Мотиви. Потреби. Самосвідомість. Саморегуляція. Поняття про індивідуальність. Індивідуальність як найвищий принципово новий рівень розвитку особистості. Індивідуально-психологічні властивості: здібності. Психологія і психофізіологія темпераменту як формально-динамічної характеристики психічної діяльності індивіду. Індивідуально-психологічні властивості: характер. Емоційна сфера людини. Емоційні стани. Індивідуальні особливості емоційної сфери. Загальна характеристика пізнавальної діяльності особистості. Особливості пізнавальної діяльності особистості. Загальні особливості, фізіологічні механізми пізнавальних процесів.

Становлення психології як самостійної науки: зародження психологічної думки у Давньому світі, розвиток психологічних знань в рамках філософії та природознавства. Розвиток психологічної науки Західної Європи та США. Особливості розвитку вітчизняної психологічної науки.

Поняття про психічний розвиток. Основні чинники, принципи та закономірності психічного розвитку. Механізми психічного розвитку, основні його складові. Психологічні особливості у період новонародженості. Характеристика психічного розвитку немовляти. Раннє дитинство (1–3 роки), основні особливості психічного розвитку. Характеристика психологічних особливостей дошкільника. Психологічна готовність дитини до школи, основні її складові. Молодший шкільний вік, особливості психічного розвитку підлітка. Юність, характеристика основних особливостей психічного розвитку. Період дорослості (рання дорослість, середня дорослість, пізня дорослість), основні показники розвитку.

Проблема виховання у педагогічній психології. Управління і самоуправління виховним процесом. Самовиховання як вищий рівень розвитку саморегуляції і самоуправління. Психологія навчання. Навчання і розвиток, розвиваюче навчання. Єдність навчання і учіння. Учбова діяльність, Структура учбової діяльності. Педагогічна діяльність, її форми, характеристики, зміст. Учбово-педагогічне співробітництво та спілкування в освітньому процесі. „Бар’єри» та основні області затруднень у педагогічній взаємодії.

Класифікація психодіагностичних методик. Психодіагностичні завдання, Психологічний діагноз. Основні етапи здійснення психодіагностики. Поняття про психодіагностичний метод та його особливості. Основні діагностичні підходи. Психологічне дослідження як єдність діагностичної та корекційно – консультативної діяльності. Типи психодіагностичного інструментарію. Тест. Стандартизація тестів. Надійність та валідність тесту. Основні види тестів. Опитувальники: загальна характеристика. Класифікація та характеристика різних видів особистісних опитувальників. Опитувальники станів і настроїв, опитувальники – анкети. Проективні методики. Недоліки та переваги проективних методик. Психодіагностика спеціальних та загальних здібностей, професійної діяльності, свідомості та самосвідомості. Психодіагностика темпераменту і характеру. Психодіагностика мотиваційно-потребової, ціннісно-установчої, інтелектуальної та пізнавальної сфер. Діагностика особливостей людини, які проявляються в сфері міжособистісних стосунків. Специфіка застосування психодіагностичного методу в закладах освіти при роботі з особами, які відносяться до різних вікових груп.

Сім’я як мала група. Специфічні і неспецифічні функції, сучасні моделі сім’ї та їх структура. Психологічні особливості сімейного спілкування. Види взаємодії в сімейних стосунках. Сімейно-рольова структура. Поняття сімейної ролі. Типи розподілу сімейних ролей. Статеворольова диференціація в сім’ї. Процеси інтеграції та адаптації на початковому етапі. Психологічна сумісність. Основні психологічні моделі батьківсько-дитячих стосунків. Конфлікт в сім’ї. Порушення життєдіяльності сім’ї. Поняття латентного сімейного порушення.

Сім'я як джерело психічної травми. Травматизуючі стани особистості в сім'ї. Діагностика порушень в сім'ї.

Категорія спілкування в соціальній психології. Психологічна структура спілкування, його види, функціональний аналіз, рівні. Сутність міжособистісної комунікації. Психологічна природа засобів спілкування. Психологічні особливості невербальної комунікації. Співвідношення категорій «спілкування» і «взаємодія». Структурний аналіз міжособистісної взаємодії. Типи взаємодії. Соціальна перцепція: механізми розуміння людьми один одного. Каузальна атрибуція. Психологічний вплив в процесі спілкування. Види, принципи та механізми психологічного впливу. Перешкоди і дефекти спілкування. Види, принципи та механізми психологічного впливу. Перешкоди і дефекти спілкування: утруднене спілкування, комунікативні бар'єри, самотність, аутичність, деформація спілкування. Види соціальних груп. Параметри, що характеризують індивіда як члена групи. Мала група: динамічні характеристики. Соціально-психологічна структура особистості. Характеристика особистості як члена групи. Статус, авторитет, престиж, позиція. Конфлікт як вид критичних ситуацій. Причини, функції та типологія конфліктів. Структурні та динамічні характеристики конфліктів. Внутрішньоособистісний, міжособистісний, міжгруповий конфлікти. Попередження та урегулювання конфліктів. Переговори.

Національна соціально-психологічна служба та психологічна служба освіти як її складова: структура, функції, мета і завдання. Діяльність психолога у психологічній службі загальноосвітньої школи: предмет та завдання, типи організації, основні види діяльності, організація діяльності. Психологічна служба вищих закладів освіти. Види діяльності психолога.

Види психологічної допомоги особистості. Головні цілі і завдання діяльності психолога-консультанта. Поняття про психологічне здоров'я, розмежування критеріїв психологічного та психічного здоров'я. Загальна характеристика консультативного процесу. Основні етапи і завдання консультативного процесу. Загальні проблеми вітчизняної теорії психологічного консуль-

тування. Психодинамічна парадигма консультування. Основні завдання консультування у поведінковому напрямі психотерапії. Когнітивна парадигма психологічного консультування. Гуманістичні принципи психологічного консультування. Індивідуальне консультування особистості у кризових станах. Консультування жертв гоміциду. Особливості консультування клієнтів похилого віку. Особливості надання психологічної допомоги дітям і підліткам. Основні характеристики сімейного консультування. Психологічна допомога соматично хворим людям. Психологічна допомога при посттравматичному стресовому синдромі. Особливості психологічної допомоги при психологічній залежності. Основи профконсультування та професійного відбору. Групові форми роботи в практичній психології. Особливості групової динаміки у психокорекційних групах. Основні методи психокорекційної роботи у тренінгових групах.

Поняття психотерапії. Медична та немедична психотерапія. Загальна характеристика психодинамічної парадигми психотерапії. Класичний психоаналіз З.Фрейда. Аналітична психотерапія К.Г. Юнга. Психотерапія А.Адлера. Особливості, можливості та обмеження дитячого психоаналізу: А.Фрейд. Ідеї біхевіоризму у психотерапевтичній практиці. Когнітивна психотерапія. А.Елліса та А. Бека. Особистісно-центрована психотерапія К. Роджерса. Екзистенційна психотерапія. Логотерапія. Гештальттерапія. Психодрама. Інструментальні моделі та основні тенденції розвитку сучасної психотерапії.

Особистість як об'єкт психологічного дослідження: загальнотеоретичне і практично-прикладне значення досліджень особистості в психології. Теоретичний аналіз методологічних підходів і емпіричних методів дослідження особистості в психології. Структура особистості. Поняття структури в персонології, психології та інших науках. Методологічні підходи до визначення структури особистості. Мотиваційно-потребова сфера особистості. Проблема активності людини та її витоків у сучасній психології. Становлення особистості і її життєвий шлях. Особистість в соціальній ситуації. Психологія соціальних ситуацій. Розвиток особистості в контексті життєвої ситуації. Провідні напрями

дослідження особистості в сучасній психології: психоаналітичний напрям, гуманістичний напрям, теорії особистісних рис, екзистенціальна психологія. Особистість у вітчизняній психології. Психологічне здоров'я: нормальний та аномальний розвиток особистості. Психосоматичні явища. Причини поведінки, що відхиляється. Соціальні умови психологічного здоров'я людини.

Розвиток особистості в процесі професіоналізації та проблеми самореалізації особистості у різних видах професійної діяльності. Психологічне вивчення професії. Психологічні проблеми стимулювання трудової діяльності та мотивація праці; психологія працездатності та професійний потенціал сучасного працівника. Проблеми адаптації людини до професійної діяльності. Професійні деструкції особистості.

Реалізація методологічних основ психологічного дослідження в інженерній психології. Психологічна характеристика систем «людина – людина».

Методи пізнання в юридичній психології. Поняття особистості в психології та правовій науці. Система психічних процесів та їх роль в правовій науці. Психолого-правова оцінка організованих злочинних формувань (груп) та їх протиправної діяльності.

Психологічна детермінація політичних процесів. Взаємодія психологічних та політичних феноменів. Психологічні компоненти у політичному житті суспільства, їх формування та прояв на рівні політичної свідомості особистості, соціальних груп, соціально-політичних рухів і їх політичної діяльності.

Структура та основні проблеми прикладної психології. Проблема визначення методологічних основ практичної психології та система її принципів. Характеристика професії практичного психолога та її особливості в різних сферах суспільної практики. Види діяльності практичного психолога та його професійно важливі якості. Особливості роботи практичних психологів різних напрямків сучасної психології з людиною.

ЗМІСТ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДІ

Відповідь складається з трьох питань.

Перше з них є комплексним, теоретично-аналітичним, **друге** – прикладним, **третє** питання – практична ситуація (задача).

Відповіді на перше питання має містити такі аспекти:

1. Теоретично-методологічний аналіз психологічної і психофізіологічної сутності даного явища (процесу, властивості), його значення в контексті функціонування цілісної особистості.
2. Співвідношення загального, вікового та індивідуального в межах даного явища.
3. Психологічні закономірності діагностування даного явища.
4. Функціонування в нормі та можливі психологічні відхилення.
5. Психокорекційні та консультативні заходи відносно проблем, пов'язаних із відхиленням даного явища від нормативного існування.

ПИТАННЯ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Пропонуються такі **перші питання** екзаменаційного білета атестаційного екзамену:

1. Становлення психології як самостійної науки.
2. Особливості розвитку вітчизняної психологічної науки.
3. Неусвідомлювані психічні процеси і явища.
4. Мотиваційно-потребова сфера особистості. Спрямованість.
5. Розвиток особистості.
6. Перцептивні процеси особистості.
7. Мнемічні процеси особистості.
8. Мислення та уява.
9. Мовленнєва діяльність особистості.
10. Характерологічні властивості особистості.
11. Темпераментальні властивості людини.

12. Здібності людини.
13. Емоційні процеси особистості.
14. Довільність поведінки та проблема саморегуляції особистості.
15. Самосвідомість особистості.
16. Онтогенетичний розвиток психічних функцій людини.
17. Характеристика особистості як члена групи
18. Психологічні особливості конфліктної взаємодії.
19. Психологічні закономірності комунікації.
20. Міжособистісне сприймання.
21. Міжособистісні конфлікти і їх вирішення.
22. Перешкоди і дефекти спілкування: утруднене спілкування, комунікативні бар'єри, самотність, аутичність, деформація спілкування
23. Особистість в соціальних групах.
24. Динамічні процеси в малих групах.
25. Формування особистості. Психологія виховання.
26. Формування особистості. Психологія навчання.
27. Індивідуальні варіанти розвитку особистості.
28. Кризи вікового розвитку, їх зміст
29. Самореалізація особистості.
30. Психологічний вплив.

Друге питання білета має науково-прикладний характер. Відповідь на нього передбачає виявлення студентом-випускником розгорнутої системи знань і вмінь у галузі психологічної практики.

Пропонуються такі **другі питання** екзаменаційного білета атестаційного екзамену:

1. Психологічне діагностування мотиваційно-потребової сфери особистості.
2. Психологічне діагностування пізнавальних психічних процесів

3. Психологічне діагностування емоційної сфери особистості.
4. Психологічне діагностування здібностей.
5. Психологічне діагностування темпераменту і характеру особистості.
6. Комплексне психологічне діагностування особистості.
7. Психологічне діагностування взаєностосунків і комунікативної сфери особистості.
8. Особливості психологічної допомоги дітям.
9. Особливості психологічної допомоги в підлітковому віці.
10. Особливості психологічної допомоги в юнацькому віці.
11. Особливості психологічної допомоги дорослим.
12. Особливості психологічної допомоги в старечому віці (геронтопсихологія).
13. Психологічна допомога особистості при переживанні горя
14. Психологічний аналіз політичного процесу.
15. Діагностика та корекція в клінічній психології.
16. Проблеми адаптації людини до професійної діяльності.
17. Професійні та особистісні деструкції людини.
18. Прикладні дослідження в соціальній психології.
19. Особливості психологічної допомоги при посттравматичному стресовому синдромі.
20. Стадії розвитку та кризові періоди в у життєдіяльності сім'ї
21. Соціально-психологічні аспекти об'єктів та суб'єктів юридичної діяльності.
22. Особливості надання психологічної допомоги сім'ї.
23. Попередження та профілактика девіантної поведінки
24. Розумова діяльність та суть її можливих порушень.
25. Особливості психологічної допомоги особистості в психоаналітичному напрямі.
26. Особливості психологічної допомоги в гуманістичному напрямі.

27. Особливості психологічної допомоги в межах екзистенціальної психології.

28. Особливості психологічної допомоги в біхевіоральній терапії.

29. Професійна діяльність психолога у системі «людина – людина».

30. Особливості професійної діяльності практичного психолога в різних сферах суспільної практики.

Третє питання білета атестаційного екзамену (психологічне діагностування, опис конкретної ситуації) передбачає виявлення студентом уміння застосовувати узагальнені наукові знання з різних галузей психології для аналізу можливих причин виникнення даної ситуації, уміння сконцентруватися на цілісній унікальній психічній реальності суб'єктів-учасників цієї ситуації, обґрунтувати варіант (або варіанти) рішення. Обраний студентами алгоритм аналізу конкретної ситуації демонструє рівень його особистісного та професійного орієнтування у реальних обставинах діяльності психолога, можливості у вирішенні проблем співвідношення номотетики й ідеографії.

Схема аналізу проблемної психологічної ситуації:

1. Визначення і формування проблеми, описаної у ситуації. Правильне формування проблеми обумовлює вибір конкретної галузі психологічного знання, у термінах якого доцільніше аналізувати дану ситуацію (наприклад, соціальної психології, вікової психології, психологічного консультування чи психотерапії).

2. Опис вірогідної генези проблеми, яка викликала виникнення даної ситуації. Висування психологічних гіпотез відносно характеру та причин поведінки діючих осіб ситуації. Побудова гіпотез підказує напрями пошуку рішень ситуації.

3. За необхідністю обґрунтувати: а) доцільність проведення психодіагностичного дослідження; б) вибір конкретного психодіагностичного інструментарію.

4. Формулювання й обґрунтування основних задач психологічного впливу чи взаємодії, виходячи з можливих результатів психодіагностичного дослідження чи аналізу причин виникнення описаної у ситуації проблеми.

5. Опис та обґрунтування можливих (доцільних) способів рішення сформульованих задач з арсеналу психологічних методів і технік.

Завдання розміщено у виданні Проблемні питання в психології: метод. посіб. / М. В. Папуча, М. М. Наконечна, О. П. Никоненко, Ю. П. Никоненко, О. А. Тимошенко, Т. М. Шевченко та ін. 4-те вид., випр. та доп. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 121 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка «відмінно» (90–100) – передбачає повне розкриття усіх питань, зазначених у білеті; студент демонструє глибокі і ґрунтовні – теоретичні та практичні знання з психології; відповіді вичерпні та аргументовані, виявляє оригінальність та гнучкість творчого мислення, вміє доцільно застосувати інноваційні та традиційні методи сучасної психологічної парадигми, здатний на високому рівні втілити концепцію ОПП презентувати її.

Оцінка «добре» (74–89) – передбачає достатнє розкриття усіх питань білету; має достатні теоретичні та практичні знання з психології; припускається незначних помилок; не достатньо аргументовано доводить свою думку; у відповідях є окремі неточності; переважає традиційний підхід до демонстрації знань, застосування методів та підходів; на достатньому рівні здатний запровадити концептуальну основу ОПП.

Оцінка «задовільно» (60–73) – не достатньо розкриті питання білету; має поверхові теоретичні, практичні, прикладні знання; припускається помилок; не може аргументовано довести свою думку; відповіді не точні; доцільність застосування методів не обґрунтована; відповідь не має чіткої структури, порушена логіка, виявляє слабку науково-практичну підготовку.

Оцінка «незадовільно» (1–59) – передбачає повну відсутність правильних відповідей на питання; у студента низькі теоретичні та науково-практичні знання; на додаткові запитання не відповідає або дає лише поверхові відповіді; виявляє низьку психологічну підготовку, не володіє методами та підходами психології.

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова екзаменаційної комісії

«__» червня 2024 р.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № __
для проведення Атестаційного екзамену
ОПП Психологія. Практична психологія
зі спеціальності 053 Психологія
галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Освітній рівень: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Форма навчання: денна/ заочна

1. Становлення психології як самостійної науки.
2. Професійна діяльність психолога у системі «людина – людина».
3. Розв'язання практичного завдання № __

Схвалено:

Кафедрою загальної та практичної психології

24 квітня 2024 р., протокол № 10

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Гальчук О. Я. Клінічна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. К.: Атіка, 2012. 216 с.
2. Галян І.М. Психодіагностика: навч. посібн. для студ. вищих навч. закл. Київ: Академвидав, 2009. 464 с.
3. Глива Є. Вступ до психотерапії: навч. посіб. Острог: Острозька академія; Київ: Кондор, 2009. 532 с.
4. Головатий М.Ф. Політична психологія: підручн. / МОН України. 2-е вид. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 400 с.
5. Губко О. Т. Основи зоопсихології: навч. посібн. / АПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка; за ред. С. І. Болтівець. Київ: Світогляд, 2018. 190 с.
6. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Практикум К.: В-во Центр навчальної літератури. 2020. 424 с.
7. Загальна психологія: навч. посібн. для студ. вищих навч. закл. / С. Д. Максименко; Міністерство освіти і науки України. 3-е вид., перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
8. Каліна Н.Ф. Психотерапія: підручн. студ. вузів Київ: Академвидав, 2010. 280 с.
9. Конфліктологія: навч. посіб. / А.І. Берлач, В.В. Кондрюкова, В.О. Криволапчук, О.Г. Поліщук. вид. 2-ге, доповн. Одеса: ОДУВС, 2010. 260 с.
10. Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Власенко С. Б. Соціальна психологія. Київ: НАВС, 2020. 243 с.
11. Кутіщенко В. П., Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посібн. для студ. вищих навч. закл. Київ: Каравела, 2009. 448 с.
12. М'ясоїд П. А. Курс загальної психології: у 2 т. Київ: Алеута, 2011. 496 с.

13. М'ясоїд П.А. Психологічне пізнання: історія, логіка, психологія. Київ: Либідь. 2016. 560 с.
14. Максименко С.Д. Генетична психологія учіння людини. Київ: Видавничий дім «Слово». 2017. 205 с.
15. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки. Київ: Либідь, 2011. 520 с.
16. Мартинюк І.А. Патопсихологія: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 208 с.
17. Мушкевич М.І., Чагарна С.Є. Основи психотерапії: навч. посібн. / за ред. М. І. Мушкевич. 3-тє вид. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 420 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153588416.pdf>
18. Основи соціальної психології: підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай та ін.; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ: Талком, 2018. 580 с.
19. Особистість у психологічних дослідженнях: хрестоматія / упоряд.: О. Д. Кресан, О.І. Михайлова та ін.; за заг. ред. С.Д. Максименко, М. В. Папучі; Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. 2-е вид., доп. і переробл. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2010. 472 с.
20. Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика: монографія / за ред. С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 540 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/10d426fa-d72b-4e96-aa2a-685b254dc3cb/content>
21. Папуча М.В., Шилова Г.П. Індивідуальність як проблема загальної психології: навч. посібн. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 87 с.
22. Проблемні питання психології: методичн. посібн. / уклад.: М. В. Папуча, М. М. Наконечна, О. П. Никоненко та ін.; Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. 4-е вид., випр. та доп. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 122 с.

23. Психологія сім'ї: підручник / за ред. В. М. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2021. 248 с.
24. Савчин М. В., Василенко Л. А. Вікова психологія: навч. посібник, 5-ге видання, перероблене, доповнене. Київ: ВЦ «Академія», 2021. 376 с.
25. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. та ін. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник. Київ: Просвіта, 2019. 400 с.
26. Соціальна психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / А.Б. Коваленко, М.Н. Корнєв; Київський Національний університет імені Тараса Шевченка. 2-е вид., перероб. та доп. Київ: Геопринт, 2006. 400 с.
27. Хомич Г.О., Ткач Р.М. Основи психологічного консультування: навч. посібн. Київ: МАУП, 2004. 152 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/up_31.pdf
28. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція: навч. посібн. Київ: ВД «Професіонал», 2005. 656 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Tsymbaliuk_Ivan/Psykholohichne_konsultuvannia_ta_korektsiia_Modulno-reitynhovyi_kurs.pdf

Додаткова

1. Астремська І.В. Прикладні методики та основи супервізії в соціальній роботі: навч. посібн. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 396 с.
2. Багрій Я. Психоаналіз: навч. посіб. Київ: ДП Вид. дім «Персонал», 2016. 138 с.
3. Балакірева О. І. Корекція страхів нетрадиційними техніками ізотерапії. Шк. психологу. *Усе для роботи*. 2016. № 6. С. 17–24.
4. Бондаренко Н. Б. Групи самопомоги як додатковий ресурс соціально-психологічної підтримки осіб з проблемами психічного здоров'я / Н.Б. Бондаренко. *Актуальні проблеми психології*. 2016. Т. 1. Вип. 44. С. 58–62.
5. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки: курс лекцій. Київ: МАУП, 2006. 88 С. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/nw48.pdf>

6. Бочелюк В. Й. Юридична психологія: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2010. 336 с.
7. Бушуєва Т.В. Психодіагностика: підручн. для студ. вищих навч. закл. Київ; Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2016. 504 с.
8. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.Г.Видра. Київ: Центр навч. літ., 2019. 112 с.
9. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у двох частинах. Ч. II. Практична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. Київ, 2016. 193 с.
10. Галіцина Л. Корекція страхів: цикл занять. *Психолог*. 2015. № 17/18.
11. Горбунова В.В. Психологія командотворення: ціннісно-рольовий підхід до формування та розвитку команд: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 380 с.
12. Гуменюк Л.Й. Соціальна конфліктологія: навчальний посібник. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – С.93-108.
13. Даценко О. А. Основи соціальної психології: навчально методичний посібник. Кривий Ріг, 2018. 143 с.
14. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.М. Дзюба, О.Г. Коваленко; за ред. проф. В. Ф. Моргуна. П., 2013. 172 с.
15. Дмитрієва Л. Арт-терапія в роботі практичного психологів дошкільному дитячому закладі. *Психолог дошкілля*. 2014. № 8. С. 31–41.
16. Заброцький М.М. Лекції з педагогічної психології: навч. посіб. Херсон: Грінь, 2017. 144 с.
17. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби: метод. реком. / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.

18. Зварич І.М., Чуйко Г.В., Колтунович Т.А. Екзистенційна та гуманістична психологія: навч. посібник / за наук. ред. В.Г.Панка. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. 496 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle>
19. Зливков В.Л., Лукомська С.О. Теорія та практика психологічних тренінгів. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 209 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/721625/1/Zlyvkov_Lukomska.pdf
20. Інноваційні технології розвитку психологічних ресурсів особистості: колективна монографія / відпов. ред. Н.І. Тавровецька Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2019. 354 с. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/3606/1/%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%282%29.pdf>
21. Козирев М. П. Політична психологія: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 648 с.
22. Коқун О.М., Агаев Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С. Основи психологічних знань про психічні розлади для військового психолога. методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2018. 310 с.
23. Конфліктологія: навч. посіб. / А.І. Берлач, В.В. Кондрюкова, В.О. Криволапчук, О.Г. Поліщук. вид. 2-ге, доповн. Одеса: ОДУВС, 2010. 162 с.
24. Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров'я людини / За ред. І. Я. Коцана. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки.
25. Кошова І.В. Кресан О.Д. Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 226 с.
26. Кошова І.В., Литовченко Н.Ф. Психотерапія: навч.-метод. посібн. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 113 с.

27. Кричковська Т. Д., Лісовець О.В. Вікова та педагогічна психологія: Лабораторний практикум: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2010. 88 с.
28. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції: Навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене, доповнене. Суми: Університетська книга, 2020. 304 с. URL: pdf <http://surl.li/fqpgg>
29. Кузікова С. Б. Основи психокорекції: навч. посібн. Київ: Академвидав, 2012. 320 с.
30. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 128 с.
31. Литовченко Н. Ф. Психологічна ситуація в контексті проблеми корекції. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. 2016. № 1. С. 85–89. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2016_1_15.
32. Литовченко Н.Ф. Марджорі Вайтхед про психологічну допомогу при переживанні горя. Психологічні особливості переживання ситуації невизначеності: Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 березня 2023 р., м. Ніжин) / за ред. М.В. Папучі. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 164 с. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/2973>
33. Максименко С.Д., Коваль І.А., Максименко К.С., Папуча М. В. Медична психологія: підручник. Вінниця: Нова книга, 2008. 520 с.
34. Мартинюк І.А. Патопсихологія. Практикум: навч. посібник для студентів ВНЗ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. 2-ге вид., стер. Київ: Каравела, 2019. 183, [1] с.: іл., табл. Глосарій: с. 166–183.
35. Митник, О. Я. Психологічне консультування: навч.-метод. посібник. К.: Видавничий дім «Слово», 2016. 128 с.
36. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посіб. Київ: Ліра. 2020. 274 с.

37. Наказна І.М. Основи клінічної психології та патопсихології: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2012. 306 с.
38. Наказна І.М. Патопсихологія: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2014. 139 с.
39. Національний центр психологічної підтримки у скорботі: Методичний
40. Папуча М. В., Наконечна М. М. Проблема розвитку в психології особистості: навч. посібн. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 52 с. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2021/zahal_psy_lib/54_Papucha_Problema_rozvytku.pdf
41. Папуча М.В. Проблеми психології переживання: монографія. Ніжин: НДУ імені М. Гоголя, 2019. 191 с.
42. Папуча М.В., Наконечна М.М. Теоретичні основи психології особистості: навч. посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 60 с. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/2021/zahal_psy_lib/60_Papucha_Teoretychni_osnovy_psykholohiyi_osobystosti.pdf
43. Пілецький В. С. Навчально-методичні рекомендації з курсу «Політична психологія» (для студентів вищих навчальних закладів). Івано-Франківськ: ЯРИНА 2016. 66 с.
44. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія: навчальний посібник. 4-те вид., стер. Суми: Університетська книга, 2019. 352 с.
45. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. Психологія сім'ї: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с.
46. Посттравматичний стресовий розлад: навч.-метод. посіб. до навч. дисц. / О. І. Михайлова; Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, кафедра загальної та практичної психології. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 82 с.
47. Проблеми вікової та педагогічної психології: хрестоматія / упор.: Т. О. Гетьман, Т.Д. Кричковська. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 786 с.

48. Проблеми педагогічної психології: хрестоматія: навч. посіб. / упоряд. Т.О.Гетьман, Т.Д.Кричковська. Ніжин: НДУ ім.М.Гоголя, 2016. 381 с.
49. Професійна орієнтація: підручник / Є.В. Єгорова та ін.; за ред. О. М. Ігнатович; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 240 с.
50. Психологічні основи розвитку особистості: монографія / за заг. ред. В. Й. Бочелюка, за ред. М. А. Дергач. Запоріжжя: Просвіта, 2019. Т. 6. 414 с. URL: <https://khnnra.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Kolektivna-monografiya-Psihologichni-osnovi-rozvitku-osobistosti-.pdf>
51. Психологічні ресурси в умовах життєвої та суспільної кризи: соціальний та особистісний виміри / Колект. моногр. / наук. ред. О. Є. Блинова, відпов. ред. В. Ф. Казібекова. Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2021. 364 с. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/14000/-%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.pdf?sequence=1>
52. Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості: монографія / за ред.: С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 540 с. URL: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/1_1562758276.pdf
53. Психологічні технології самодетермінації розвитку особистості: монографія / Л.З. Сердюк, І.В. Данилюк, В.В. Турбан, О.І. Пенькова, Н.Д. Володарська та ін.; за ред. Л.З. Сердюк. К.: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. 192 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/712878/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B4%D1%8E%D0%BA_2018.pdf
54. Психологія людини: Л. С. Виготський та сучасна наука: збірник статей / за ред. М. В. Папучі. Вип. 1. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 133 с.
55. Психологія педагогічна: хрестоматія: навч. посібн.: у 2-х ч. / упор.: Т. О. Гетьман, Т. Д. Кричковська. Ч. 1. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 315 с.

56. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі: навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ: Ліра-К, 2020. 266 с. з іл.
57. Романенко О.В. Чинники формування громадської думки в системі політичних ПР. *Юридична психологія*. №1. 2020. С. 39–45.
58. Соціальна психологія: навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук та ін. Київ: КПІ ім. ІгоряСікорського, 2019. 254 с.
59. Сурякова М.В., Панфілова Г.Б., Скланська О.В. Соціальна психологія (з основами соціально-психологічного тренінгу): навч. посібник. 2022. 150 с.
60. Теоретичні основи психології особистості: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Папуча, М. М. Наконечна. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 60 с.
61. Теорія і практика формування лідера: навч. посібник / О.Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є.Книш, В.В. Бандаренко. Харків, 2017. 100 с.
62. Теорія та практика формування особистості як суб'єкта самотворення і самозбереження: монографія / за ред. О.М. Гомонюк. Хмельницький: ФОП Цюпак А.А., 2021. 460 с. URL: https://srsp.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/11/teoriya-ta-praktyka-formuvannya-osobystosti-yak-sub%20%98yekta-samo-tvorenniya-i-samozberezhennya_monografiya_2021.pdf
63. Титаренко Т.М. Життєвий шлях особистості. Основи практичної психології / Під ред. В.Г. Панка та ін. URL: https://www.academia.edu/31720115/%D0%9E%D0%A1%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%98_%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%9E%D0%87_%D0%9F%D0%A1%D0%98%D0%A5%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%87_%D0%B7%D0%B0_%D1%80%D0%B5%D0%B4_%D0%92_%D0%93_%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0_3_%D0%B5_%D0%B2%D0%B8%D0%B4_%D0%9A_%D0%9B%D0%B8%D0%B1%D1%96%D0%B4%D1%8C_2006
64. Тихомирова Є.Б, Постоловський С.Р. Конфліктологія та теорія переговорів: підручник. Рівне: Перспектива, 2007. 389 с.

65. Токарева Н. М. Шамне А. В. Вікова і педагогічна психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2017. 480с.
66. Федосова Л. О. Клінічна психологія: навч. посіб. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2013. 248 с. Бібліогр.: с. 241–247.
67. Чепелева Н.В. Життєва ситуація особистості. Основи практичної психології / Під ред. В.Г. Панка та ін. URL: https://www.academia.edu/31720115/%D0%9E%D0%A1%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%98_%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%9E%D0%87_%D0%9F%D0%A1%D0%98%D0%A5%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%87_%D0%B7%D0%B0_%D1%80%D0%B5%D0%B4_%D0%92_%D0%93_%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0_3_%D0%B5_%D0%B2%D0%B8%D0%B4_%D0%9A_%D0%9B%D0%B8%D0%B1%D1%96%D0%B4%D1%8C_2006
68. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості: навчальний посіб. Харків: Контраст, 2019. 116 с.
69. Швалб Ю.М. Тищенко Л.В. Майбутнє і сьогодення студентів з обмеженими функціональними можливостями: психологічні аспекти. К.: Основа, 2015. 240 с. URL: https://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/1622/1/maibutnie_i_siogodennia.pdf
70. Ярема Н.Ю. Психологічне здоров'я особистості. *Юридична психологія*. № 2. 2015. С. 106–115. URL: [www.irbis-nbuv.gov.ua>cgi-bin>irbis_nbuv>cgiirbis_64>urpp_2015...](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64?urlpp_2015...)
71. Яхно Т.П., Куревіна І. О. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012.168 с.
72. Яцина О. Ф. Основи психотерапії: практикум: навчально-методичний посібник. Ужгород, 2021. 80 с.